

принадлежит только одному лицу, не возникает вопрос о его разделе или выделе. Более того, не может встать вопрос о продаже доли в праве общей собственности на жилище. У пережившего супруга есть преимущественное право покупки доли в праве общей долевой собственности (ст. 362 ГК Украины), но у него может не быть денежных средств для осуществления такого права. В то же время для защиты интересов тех наследников, которые определены супругами в завещании, переживший супруг ограничен в праве распоряжаться жилым помещением. Согласно ч. 4 ст. 1243 ГК Украины, в случае смерти одного из супругов нотариус налагает запрет отчуждения жилого дома или квартиры, которые указаны в завещании супругов.

Список литературы:

1. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар / За ред. розробників проекту Цивільного кодексу України. – К.: Істина. – 2004. – 928 с.
2. Жилінкова І.В. Актуальні питання спадкового права України / І.В. Жилінкова. – Харків: Ксилон, 2009. – 148 с.
3. Печений О.П. Спадкове право / О.П. Печений. – Х.: Фактор, 2012. – 368 с.

Сиротенко С. Є.,

асистент кафедри цивільного права № 1
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого

ОКРЕМІ ПИТАННЯ КОМПЕНСАЦІЇ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ПРАЦІВНИКАМ ПРИ ВИКОНАННІ НИМИ ТРУДОВИХ ОBOB'ЯЗКІВ

Норма ч.1 ст. 9 Цивільного кодексу України (надалі – ЦК) щодо застосування його положень до врегулювання, у тому числі, трудових відносин, надає підстави застосовувати приписи цивільного законодавства до всіх відносин, які за ознаками предмету та методу

регулювання (ч.1 ст.1 ЦК) є цивільними (приватними), незалежно від того, у якому саме нормативному акті такі норми знаходяться.

Зазначене має надзвичайно важливе значення, оскільки не лише дозволяє правильно кваліфікувати правовідносини, вирішує питання застосування до них того чи іншого нормативного акту, а й одночасно вказує на основні положення, загальні засади, яким ці відносини можуть підпорядковуватися.

Так, наприклад, незважаючи на поміщення статті 237-1 Кодексу законів про працю України (надалі - КЗпП) з її посиланням на характерних цьому кодексу учасників: власника або уповноваженого ним органу й працівника, вбачається, що мова йде саме про правовідносини, які є приватними, та мають регулюватися (можливо, навіть у більшій мірі) також і нормами цивільного законодавства.

Завдання моральної шкоди пов'язане з негативним протиправним впливом на емоційно-психологічний стан людини, й нерідко пов'язується із безпосередньою шкодою її здоров'ю, призводить до моральних страждань, втрати нормальних життєвих зв'язків і вимагає від особи додаткових зусиль для організації свого життя. Отже по суті мова йде про те, що конституційний припис про визнання в Україні найвищою соціальною цінністю людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканності і безпеки передбачає його додержання не лише власником або уповноваженим ним органом, а будь-якою особою. Тобто правовий обов'язок непорушення наведених благ покладається на всіх та кожного, які за таких умов є юридично рівними суб'єктами, а отже такий обов'язок має абсолютний, а не відносний характер.

Допустимо зробити висновок, що правовідносини з компенсації моральної шкоди завжди є цивільно-правовими (приватними), незалежно від того, у яких саме відносинах (адміністративних, екологічних, трудових тощо) така шкода була завдана, а також в порядку якого судочинства розглядається спір. Відповідно до таких правовідносин мають застосовуватися як основні положення ЦК (ст.ст.3, 11, 15, 16, 23), так і норми щодо зобов'язань з відшкодування шкоди (ст.ст.1167, 1168, 1172, 1187, 1195 тощо).

Разом з тим, як свідчать міжнародна та національна судова практика, компенсація моральної шкоди, завданої працівникам при виконанні ними трудових обов'язків, має свої особливості, пов'язані, як вбачається, з особистісним елементом, особистими інтересами працівника, особистісною домінантою [1, 33], моральною оцінкою праці [2, 15-19].

Так у рішенні від 15.03.2012 р. по справі «Папазова та інші проти України» Європейський Суд зазначив, що у трудових спорах вимагається особлива ретельність, зважаючи на те, що ці провадження мали незаперечну важливість для заявників, а ступінь важливості предмета спору для заявників спонукав до оперативності при прийнятті рішень щодо їхніх вимог (див., серед багатьох інших джерел, рішення від 27 лютого 1992 року у справі «Руотоло проти Італії», Series A № 230-D, С. 39, п.17; рішення від 30 листопада 2006 року у справі «Красношапка проти України», заява №23786/02, пп. 46 - 47) [3, ст. 3062].

Надзвичайно показовою у досліджуваному аспекті є постанова ВСУ від 25.04.2012 р. у справі №6-23цс12 за позовом про визнання незаконним і скасування наказу про притягнення до дисциплінарної відповідальності, поновлення на роботі, стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу та відшкодування моральної шкоди. В указаній справі Верховний Суд України погодився із стягненням з відповідача моральної шкоди в сумі 20 тис. грн. як наслідку встановлення порушення прав працівника. З посиланням на ст. 237¹ КЗпП України було зазначено, що захист порушеного права у сфері трудових відносин забезпечується як відновленням становища, яке існувало до порушення цього права (наприклад, поновлення на роботі), так і механізмом компенсації моральної шкоди, як негативних наслідків (втрат) немайнового характеру. В свою чергу компенсація завданої моральної шкоди не поглинається самим фактом відновлення становища, яке існувало до порушення трудових правовідносин, шляхом поновлення на роботі, а має самостійне юридичне значення. Тобто за наявності порушення прав працівника у сфері трудових відносин (незаконного звільнення або переведення, невиплати належних йому грошових сум тощо) відшкодування моральної шкоди

на підставі ст. 237¹ КЗпП України здійснюється в обраний працівником спосіб, зокрема у вигляді одноразової грошової виплати [4].

Як вбачається, наведене прецедентне судове рішення ілюструє тенденцію судової практики до визначення протиправних дій, які, з загальноправових міркувань, могли б вважатися такими, що беззаперечно тягнуть виникнення моральної шкоди, до чого, зокрема, спонукає універсальність формулювання ст.237¹ КЗпП [5, 45].

Вказана тенденція обов'язковості настання моральної шкоди прослідковується також і в рішеннях Європейського Суду, який у низці рішень зазначив, що звернення за компенсацією буде вважатися ефективним відповідно до статті 13 Конвенції, коли воно повинно як надавати обґрунтовану надію на успіх, так і адекватну компенсацію. Надмірний формалізм з боку суду може мати наслідком позбавлення ефективності позову про відшкодування збитку проти держави. Той факт, що суди вимагають надання формальних доказів нематеріального збитку, може зробити засіб неефективним [6, 31-32].

Достатньо суперечливою та спірною тривалий час у судовій практиці були питання стягнення компенсації моральної шкоди, завданої смертю потерпілого працівника, смерть якого настала з вини роботодавця. Згідно правової позиції, висловленою ВСУ у постанові від 25.06.14 р. по справі №6-66цс14, моральна шкода, завдана передбаченим у ст.1168 ЦК особам смертю працівника, відшкодовується його роботодавцем за правилами ст.1167 ЦК. При чому у постанові від 02.09.15 р. по справі №6-576цс15 Верховний Суд України, стягуючи на користь позивачки 220 тис. грн у відшкодування моральної шкоди, з посиланням на ст.ст.11, 23, 1168 ЦК зазначив, що право члена сім'ї померлого на відшкодування моральної шкоди у зв'язку зі смертю особи, спричиненої професійним захворюванням, виникає з настанням юридичного факту смерті та за наявності професійного захворювання і причинного зв'язку між смертю і професійним захворюванням, а тому правовідносини щодо відшкодування моральної шкоди члена сім'ї померлого виникають лише після смерті померлого та регулюються законодавством, яке діє на цей момент [7].

Список використаних джерел

1. *Лушникова М.В.* Сущность и природа прав работника на защиту достоинства, трудовой чести и деловой репутации // Вестник Пермского университета. Юридические науки. – 2010. - №1 (7).
2. *Бару М.И.* Охрана трудовой чести по советскому законодательству. М. : Юрид. лит., 1966.
3. Офіційний вісник України. – 2012. - № 75.
4. Єдиний державний реєстр судових рішень
5. Барабаш О., Сиротенко С. Щодо протиправності дій при заподіянні моральної шкоди // Право України. – 2000. - №9.
6. Керівництво з належної практики щодо національних засобів правового захисту (ухвалено Комітетом Міністрів 18 вересня 2013 року). Генеральна дирекція з прав людини і верховенства права. Рада Європи, 2013р.
7. Єдиний державний реєстр судових рішень

Музика Т. О.,

асистент кафедри цивільного права № 2
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого

УМОВИ ЗАМІНИ БОРЖНИКА ТА КРЕДИТОРА В АЛЬТЕРНАТИВНОМУ ЗОБОВ'ЯЗАННІ

У ст.ст. 512-523 ЦК України визначено загальні засади заміни кредитора та боржника в зобов'язанні. З урахуванням вимог указаних норм, зокрема й щодо недопустимості заміни сторін у зобов'язанні у визначених законом випадках, розглянемо умови заміни сторін в альтернативному зобов'язанні, зважаючи на специфіку об'єкта та змісту цього правовідношення. Виникає питання, чи можлива заміна сторони в альтернативному зобов'язанні, яка стосується тільки однієї чи декількох, але не всіх альтернативно визначених у ньому дій, чи